

БУРЯТ-МОНГОЛЫН УНЭН

1940 оной
ИЮНЬ
17

понедельник
№ 138 (3139)

ВКП(б)-эйн Б.-М. Обкомой ба БМАССР-эй
Верховно Советэй Президиумэй орган

Бил 10 нүгтэ.

ХҮДӨӨАЖАХЫН БҮХЭСОЮЗНА ВЫСТАВКЕ 1941 ОНДО ҮРГЭЛЖЭЛҮҮЛХЭ ТУХАЙ

СССР-эй Совнарком ба ВКП(б)-эйн ЦК болбол хүдөөажыхын Бүхэсоюзна выставкы 1941 ондо үргэлжлүүлхэ гэжэ тогтообо. „1940 оной хүдөөажыхын Бүхэсоюзна выставкын хабаадагшадта шагналнууд ба награданууд тухай“ СССР-эй Совнаркомой ба ВКП(б)-эйн ЦК-эй тогтоолоор байгуулагдахан бүхы шагналнууд ба награданууд болбол 1941 оной выставкын хабаадагшадта байгуулагдаха байна. (ТАСС).

Үзэг бэшэгмэдэхгүйе хүсэд усадхаха

Советскэ Союзай арадууд болон культурн дээдэ шатада гэрээ. СССР-эй Госпланай арадай бүхын бүридхэлэй Центральна правленээр толилогдон, хүннэй бэшэгмэдэлгэ тухай материалууд болбол энэоние үшөө гүн батална.

1939 оной бэшэгмэдэлгэйн ёһоор, анханаа дээшэ наһанай, бэшэгмэдэлгэ зоний тоо болбол СССР-эй анханаай хүн зоний 81,2 проценти болоно. Хүдөөгэй хүн зоний бэшэгмэдэлгэ 1926 ондо 45,2 проц. байһанаа, 1939 ондо 76,8 проц. хүртэр эрид дээшэлээ. Итгэйшүүд ба эхөнэрнүүдэй бэшэгмэдэлгэ хэмжээнүүдэй хооронд илгаань бага болобо. Мбөө, 1926 ондо 9-һөө дээшэ анханай бэшэгмэдэлгэ эхөнэрнүүдэй наһатай бүхы эхөнэрнүүдэй 137,1 проценти байһан наа, үрэгшэ жэлдэ тээнэр хадаа 1 проц. болоһон байна. Зүүн ази союзна республикануудта үрэгшүүдэй бэшэгмэдэлгэйн тата илангаа ехэ байна. Мбөө, 1926 ондо Таджикистан-тэ 9-һөө дээшэ наһанай эхөнэр бүридэ бэшэгмэдэлгэ эхөнэр хүртэхэ зэргэтай ан наа, мүнөө 65-һаа үлүү

ралаа хандуулангүй. Бүхы обществены организацинууд ба комсомол хадаа энэ хэрэгһээ бөөө зайлууланхай байна, нютагууддай партийна организацинуудай шэглүүлэгшэ гаран-нула болоо. Теэд, демобилизовалагданги байха саг баша. Хүн зоние бүгдэнь бэшэгтэй болгохын тулада тон ехэ худалмэри хэхэ хэрэгтэй.

Энэ талаа илангаа зүүн республикануудта хабаадана. Эндэ нэгэ талаанаа, хүн зонийгоо 3 хубинь бэшэгтэ хургаха хэрэгтэй, нүгөө талаанаа, шөнэ алфавит дээрэ, ород графигэй үндэһэ нуури дээрэ цэнээр дахин хургаха хэрэгтэй байна. Урдын азербайжанскэ, узбекскэ, туркменскэ ба СССР-эй зүүн захын бусад арадуудай хэл бэшэг болбол арабскэ алфавитта латинизирован-дэ алфавитта оруулагдаһан байгаа. Хэл бэшэгтэ ород алфавитта оруулга болбол агуу хэцүү ород арай культурне бүри хүсэдээр ойлголты хангажа шадаха байна. Тимэһээ, бүхы хэрэг хадаа — энэ процессине алиболохо аргаарань түргэдхэхэ, наһатанай ахин ба дунда хургуулинууды шөнэ алфавит дээрэ гараһан пособиууд ба кингэнүүдээр ойрын саг соо хангаха, хургагшадай кадры түргээр бэлдэхэхэ, бэшэгмэдэхгүйшүүдые хуралсалда хабаадуулаха, бэшэгмэдэхгүйе шөнэ үндэһэ нуури дээрэ усадхагаар хүдэлмэридэ саг үргэлжэ туһалха ба тэрэоние хүтэлбэрлэхэ ябадалда байна.

Гэбшье, бэшэгмэдэхгүйе усадхагы хүтэлбэрлгэ тон буруугаар ойлгодоно.

Советскэ гүрэн болбол арадай гэгээрэлэй хэрэгтэ ехэ зөөри элбэгээр табина. Байхна дүүрһөн, РСФСР-эй Верховно Советэй Сессии болбол, 1940 ондо гэгээрэлэй гаргашы 9 миллиард 970 миллион түхэригээр (энэ хадаа бюджетэй гаргашын хубинь 40 проц. шаху болоно) баталба. Капиталистическэ гүрэнүүдэй бюджетүүд хадаа культурна хэрэгтэ нимэ ехэ гаргашыны мэдэдэггүй юм. Итгэйшэхэдэ, хоёрдохи империалистическэ дайна урда тэе Англи ба Францида бюджетэйнь 4,5—6,5 процентиһээ ехэ бэшэг гэгээрэлдэ гаргашадалдаг байгаа. Теэд, манай орондо, культурн хэрэгтэ зөөри табилгынь нимэ ехэ байһан ушар хадаа зөөрине боджогүйгээр ба хайша хэрэгээр үрилгэ баша гэшэ. Гэбшье, дутагданууд ехэ олон. Нэгэ хүнэй бэшэгмэдэхгүйе усадхагын сан хэдэ шэвээн байнаб гэнэн асуудалы абзад үзэе. Олонхи ушарнуудта худалмэрине муугаар эмхидхэн дээрһээ, гаргашанууд хадаа хургалгын бодото үнэ хэдэн дахин үзүүлнэ, теэд результадуудань энэ хэрэгтэ табидаһан зөөрине харюулангүй.

Помещикуудай - капиталистическэ господствын үлгэдэл — бэшэгмэдэхгүй ябадал болбол, активна политическэ ажабайдалда, творческэ худалмэридэ бүхы хүн зоний хабаадахэ ёһотой манай орондо тэсэшгүй байна. Манай эндэ бэшэгмэдэхгүйе эсэслэн усадхаха болбол социалистическэ байгуулалтын 22 жэлэй торшо соо бидэнээр туйлагдан, культурын тэрэ дээдэ хэмжээгээр хүндэлдэгдэнэ. Зүүгээр, энэ хэрэгтэй түлээ шүүд орохо, предприятй дээрэ, колхоз ба совхозно горад, район ба областьд бэшэгмэдэхгүй ба багамдэхэ ябадалы усадхахын түлээ персональна харюусалгы ба энэоние гурбадахи табанжэл соодүргэхэ реална болзоруудыне тогтоохо хэрэгтэй. Ганса арадай гэгээрэлэй таһагуудай харюусалгы шангадхахан бага байна. Энэ хэрэг — нитартартийна хэрэг мүн. Энээндэ партийна организацинууд бодото хабаадасалгаа гаргаха ёһотой, комсомол ба культурнеүүдэй олонманганай арми бүри үргээр туһалха улгалтай. Бэшэг бага мэдэхэ ба мэдэхгүйе усадхагы кинеларискаар табилгыне зайлуулга, эдэ условиуудай байгаа хаанг, хэрэгтэй хүсэд амжалтань хангагдаха байна.

(„Правдын“ түрүү бэшэгһээ).

11-июнийн 14-нэй үдэр, СССР-эй Совнаркомой түрүүлэгшэ нүхэр Молотов болбол Литвын правительстводо дамжуулхын тулада, Москвада байгаа литовскэ гадаада хэрэгүүдэй министр госпдин Урбшисте дооро заагданан мэдүүлгыне правительствоын нэрһээ хэбэ:

„Бүүлэй үедэ, Москва горадто, СССР-эй Совнаркомой түрүүлэгшэ В. М. Молотов ба Литвын министрнүүдэй советдэй түрүүлэгшэ Г. Меркис, мун литовскэ министр Г. Урбшисте гэгшэдэй хоорондо болоһон хөөрлөөнэй реультадта, советскэ правительство болбол дооро заагданан фактнуудые элрһэндэ тоолоно:

1. Харилсан туһалалсаха тухай советско-литовскэ договорой ёһоор Литвын территория дээрэ байһан советскэ сэрэгтэй частьнууднаа, советскэ военнослужацинуудыне литовскэ засагуудай хулгайлан ба советскэ гүрэнэй сэрэгтэй нюсанууды хэлүүлхын зорилгоор тэдэниие зобоһон хээн ушарнууд хүүлэй харануудай торшо соо Литвэдэ үзэгдэнэн байна. Гэхэтэй хамта, военнослужаци Бугаев болбол гансал хулууданан баша, мун военнослужаци Бугаевыне бусаан үгэ хыень СССР-эй правительствоын эрһэнэй хүүлэй, литовскэ полицёр алагданан байна гэжэ элрбэ. Литовскэ полицёр хулгайлагданан советскэ хоёр военнослужацинууд Писарев ба Шмавгонце болбол, тэдэниие зобоно тулажэ сайгаа полицин гарна муларан тэрбэлжэ шаданан байгаа. Литвэдэ хулгайлагданан военнослужаци Шутов мүнөөшэ хүртэр олодогүй. Литвэдэ байгаа советскэ сэрэгтэй частьнуудай военнослужацинуудта мименүүд хандалгануудыне гарган, литовскэ частьнуудай, Литвэдэ байхынь аргагүй болгохыне оролдон байна.

Советскэ сэрэгтэй частьнуудыне обслуживалдаг литовскэ граждануудыне-столовнын сотрудникуудыне хуцусаа уаагшады ба бусаан арестовалха ба концентрационна лагерта сүлхэхэ мэтын, хүүлэй үедэ үзэгдэнэн, нимэ фактнууд, мун советскэ сэрэгтэй частьнуудта казарма барилга дээрэ үлүүлмэридэ хүдэлмэридэ ба техникүүдэй тооһоо литовскэ граждануудыне олоор арестовалга хадаа дээрэ заагданан тухай гэр-

шэля. Советскэ сэрэгтэй частьнуудай хэрэглэлые обслуживалдаг литовскэ граждануудта эсэргүү ямаршье үндэһэгүй ба хазаарлан зогсоодоогүй нимэ репрессивтэй болбол Литвэдэ советскэ сэрэгтэй частьнуудай байхынь аргагүй болгохоһоо гадна, советскэ военнослужацинуудта харша хандалгыне Литвэдэ би болгохо ба эдэ сэрэгтэй частьнуудта довтолгыне бэлдэхэ ябадалда шэглүүлдэгдэнэн байна.

Литовскэ правительство хадаа харилсан туһалалсаха тухай Советскэ Союзтай баталһан договорой абдана, энэ договорой үндэһөөр Литвэдэ байһан советскэ гарнизондо довтолго бэлдхэнэ гэнэн тухай эдэ бүхы фактнууд хэлэнэ.

2. Литва ба СССР-эй хоорондо харилсан туһалалсаха тухай договорой баталагдаһанай һүүлээр, литовскэ правительство болбол Латви ба Эстонтой военнэ союз хэжэ, энээнэй урда тэе гансал Латви ба Эстониян хабаадаг, тэрэ Балтийскэ Антанта гэжэ нэрлэгдэгдэгыне гурбан гүрэнүүдэй военнэ союз болгоһон байна. Энэ военнэ союз хадаа Советскэ Союздэ эсэргүү шэглүүлэгдэнэй байхынь Советскэ правительство элрһэндэ тоолоно. Энэ военнэ союзна Литвын орохотой хамта, СССР-һээ нюсаар бөөдүүлэгдэдэг, Литва, Латви ба Эстониян генеральна штабуудай барисаань шангаданан байгаа. Мун англискэ, францускэ ба немцкэ хэлэнүүд дээрэ хэлбэлдэг „Речьо Бальтик“ гэжэ нэртэй, энэ военнэ антантын хэлбэлгэй орган 1940 оной февральһаа хойшо байгуулагданан байна.

Эдэ бүхы фактнууд болбол, «хэлсээ баталагша талануудайгаа нэгэн» эсэргүү шэглүүлэгдэнэн ямар-нэгэн союз баталхыньгүй, али коалицида хабаадахынь» (договорой VI статья) хоёр талануудыне хоринон, харилсан туһалалсаха тухай советско-литовскэ договорыне литовскэ правительство оудүүлгээр элбэбэ гэнэн тухайда хэлэнэ.

Вильно горад ба Виленскэ областьине Советскэ Союзай өөрыне инициативаар Литвэдэ үнжэе, Литва тухаша тон найн хүсэлэй ба тусгаар пролитовскэ политикыне ябуулга байгааһы наань, Советско-литовскэ договорыне эдэ бүхы элбэлгэнүүд ба СССР тухаша литовскэ правительствоын харша

ябуулганууд хөгдөнөн бай-

на. Иимэ байдал сааһадаа үргэлжэлгөжэ шадагдахагүй байна гэжэ советскэ правительство тоолоно.

Советско правительство болбол: 1. Литвэдэхи советскэ гарнизондо эсэргүү провокационна ябуулгануудыне эрхилхэн сэхэ гэмтэд болохо дотоодо хэрэгүүдэй министр Г. Скучас ба политическэ полициин департаментын начальник Г. Повелайтис гэгшэдэй дары сагаа судта үгтэһынь;

2. Харилсан туһалалсаха тухай советско-литовскэ договорой хүсэд бөөдүүлгыне ба договорой дайскыне эрид шангаар хэнхэлгыне хангажа шадаха ба хангахаар бэлэн байха, тиниэ правительство хадаа Литвэдэ дары шөнээр эмхидхэгдэхынь;

3. Харилсан туһалалсаха тухай советско-литовскэ договорой бөөдүүлэгдэхэ аргыне хангажа ба Литвэдэхи советскэ гарнизондо эсэргүү шэглүүлэгдэнэн провокационна ябуулгануудыне болоулжа шадахаар тоото советскэ сэрэгтэй часть-

нуудыне Литвын шухала-шухала центрүүдтэ хубаарлан табилхын тула, Литвын территориядо советскэ сэрэгтэй частьнуудай үслөөтэйгээр орохо ябадалы дары хангахынь тон шухалада ба зайлашагүйдэ тоолоно.

Эдэ эрилтэнүүд хадаа харилсан туһалалсаха тухай советско-литовскэ договорой үнэн сэхээр бөөдүүлэгдэхэ ябадалы хангагша тэрэ элементарна условиуудань болоно гэжэ Советскэ правительство тоолоно.

Советскэ правительство болбол литовскэ правительствоын харюуе июнийн 15-най үглөөнэй 10 час болотор хүлээнэ. Литовскэ правительствоын харюу энэ болзото ерээгүй наань, энэ хадаа Советскэ Союзай дээрэ заагданан эрилтэнүүды дүүргэхэбэ арсаһан ябадалда харагдаха байна.

Июнийн 15-най үглөөгүүр 9 час, Г. Урбшисте болбол советскэ правительствоын табилһан условиуудта литовскэ правительствоын зүбшөөрһөн тухай харюуе нүхэр Молотовто дамжуулба.

Литвэдэ Улаан Армиин частьнуудай ошолго

Минск, июнийн 15. (ТАСС). Мүнөөдөр, 15 часта, советскэ танкова частьнууд ба мото-пехотонууд Баунас горад ошохо захалба. Горад дээрэ хэвээ хэзэээйхиһээ хүжун. Каунасай нуурын зон болбол советскэ сэрэгүүдыне аилгашалгаар ба „ура“ хашхаралдаагаар амаршалвад. Улаанармеецүүдтэ ба командирнуудта сасэргүүдыне асаржа үгэнэ.

советскэ танкова частьнууд ба моторизованно пехотонууд Баунас горад ошохо захалба. Горад дээрэ хэвээ хэзэээйхиһээ хүжун. Каунасай нуурын зон болбол советскэ сэрэгүүдыне аилгашалгаар ба „ура“ хашхаралдаагаар амаршалвад. Улаанармеецүүдтэ ба командирнуудта сасэргүүдыне асаржа үгэнэ.

НАРКОМИНДЕЛДЭ

Хилэдэхи конфликтнуудые ба инцидентнуудые урегулировалха гурим тухай конвенцине Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союз ба Германиян хоорондо баталалга

Ханибарисаа ба хилэ тухайда 1939 оной сентябрийн 28-най үдэр баталагдаша советско-германскэ договороор тогтодоһон, гүрэнэй хилэ дээрэ конфликтнууд ба инцидентнуудыне урегулировалха тухай конвенци СССР ба Германиян хоорондо 1940 оной июнийн 10-да Москвада баталагдаба.

Хөлсэлгэнүүд хадаа эбтэ ханибарисаанай оршон байдалда үнэргэгдөжэ ба нэгэ нарын торшо соо амжалтатайгаар дүүрбэ. Конвенцида, ССР Союзай найдгалгаар А. М. Александров; Германиян правительствоын нэрһээ Г-н Гейнгольд фон-Заукен гэгшэд гэр табилба.

НҮҮЛЭЙ НОНИНУУД

Германскэ армиин верховно командованиин мэдээсэл

БЕРЛИН, июнийн 15. (ТАСС). Германскэ информационно бюро болбол Германиян зэсэгтэ хүсэ-нүүдэй верховно главнокомандовалашын ставкын доро заагданан мэдээсэл дамжуулна: „Сена мурчын адагнаа эхилээд Маас үрэн хүртэр, дайскыне намзалга үргэлжэля. Мүнөө үедэ, бутасохигодон францускэ армиине усадхаха үрилжүүлэгдэжэ байна. Францускэ армиин зарим хубинуудань хэдэн олон газарнуудта дайгүйгээр шлендэ оробо. Противнигэй, һүүлшын үдэрнүүдтэ бүридһэн частьнуудань үйбута сохигдон францускэ дивизионуудһээ суглуулагданан байба. Июнийн 5-һаа хойшо 200 мянга гаран хүн шлендэ абтаа. Бидэнээр эзэлэгдэнэн военнэ хэрэгсэлүүд мүнөө дээрэ тоологдоо хүшахуртангүй.

Усгэлдэр германскэ сэрэгүүд дайгүйгээр Парижые эзэлбэ. Аргоной ойһоо урдуур противни болбол зүүн урэгшаа хаягдаба, тэндэһээ тэдэнэр сухаржа байна. Саарскэ фронт дээрэ германскэ авиациин ехөнүүд хүсэн июнийн 14-дэ Мажино линидэ довтолго хэбэ. Противнигуудай бүхжүүлгэнүүд, убожише, артилерийскэ ба абаган сэрэгүүдэй позициянууд, мун төрөшөөл, противнигэй колононууд бүхэлүдэртөө бомбодогдо. Артиллерияр дамжагдэнэн, германскэ сэрэгүүд болбол

Немецүүд Ромильн горадто хүрбэ

Нью-Йорк, июнийн 14. Ассошэйтэд Пресс агентствын Тур горадһоо мэдээсэһэнэй ёһоор, немецүүд болбол Ромильн горадто хүрбэ гэжэ официална мэдээсэгдэбэ. (ТАСС).

Францускэ военнэ командованиин мэдээсэл

Лондон, июнийн 14. (ТАСС). Усгэлдэр үглөөгүүр толилогдон, францускэ командованиин доро заагданан мэдээсэлы Рейтер агентство дамжуулба: „Парижын хоёр талаһаа дайсанай түрилгэ бүри шангадаа. Парижыне хамгаалжа байһан сэрэгүүд приказай ёһоор сухарибэ.“

Итали ба англо-Францускэ блоготой хоорондын дайн

Лондон, июнийн 14. (ТАСС). Италиян самолетууд Адание (Красна датайдахи англискэ база) бомбодбо гэжэ Рейтер агентство мэдээсэвэ. Материальна гэмтэ болоогүй. 5 хүн алуулаа, 6 хүн шархатаа. Дайсанай нэгэ самолет унагаагдаба.

Рим, июнийн 14. (ТАСС). Испанскэ территориялна унануудта ябаһан 5 итальянскэ пароходуудыне англичануудай бариван тухайда газетгэнүүд мэдээсэвэ. 2 суданууд Дурбан портын тэнгэ (Урда-африканскэ союз) итальянскэ экипажуудаар шөнгөгдэвэ.

Лондон, июнийн 14. (ТАСС). Июнийн 12-ой үдэр, англискэ самолетууд болбол итальянскэ Зүүн Африкадахи военнэ объектинуудыне ба аэродромуудыне амжалтатайгаар бомбодбо гэжэ Рейтер агентство мэдээсэвэ. Асмара ба Тура горадуудта англискэ бом-

Французскэ военнэ командованиин мэдээсэл

Лондон, июнийн 14. (ТАСС). Италиян самолетууд Адание (Красна датайдахи англискэ база) бомбодбо гэжэ Рейтер агентство мэдээсэвэ. Материальна гэмтэ болоогүй. 5 хүн алуулаа, 6 хүн шархатаа. Дайсанай нэгэ самолет унагаагдаба.

Рим, июнийн 14. (ТАСС). Испанскэ территориялна унануудта ябаһан 5 итальянскэ пароходуудыне англичануудай бариван тухайда газетгэнүүд мэдээсэвэ. 2 суданууд Дурбан портын тэнгэ (Урда-африканскэ союз) итальянскэ экипажуудаар шөнгөгдэвэ.

Лондон, июнийн 14. (ТАСС). Июнийн 12-ой үдэр, англискэ самолетууд болбол итальянскэ Зүүн Африкадахи военнэ объектинуудыне ба аэродромуудыне амжалтатайгаар бомбодбо гэжэ Рейтер агентство мэдээсэвэ. Асмара ба Тура горадуудта англискэ бом-

бардировишгүүд довтолжо, аягаранууд ба барилгануудта нилээд ехэ гэмтэл үзүүлһэн байна. Зени-тнэ артеллеридэ хэдэ шангаар буудууабыше наа, англискэ бомбардировишгүүд өһөдөнгөө базануудта бүгдэ ерөө. Нэгэ итальянскэ истребитель унагаадаа, 2-нь гэмтэв. Английскэ самолетууд Диренвада (Абиссини) военнэ складуудыне бомбодбо. Тэрһэрлэнүүд болоо. Английскэ самолетууд өһөдөнгөө базануудта гэмтэгүй бусажа ерөө.

Агентствар абтанан мэдээсэлэй ёһоор, англискэ самолетууд Ассабын райондо бомбодло хэһэн байла. Электростанци, горючин складууд ба бараагууд гэмтэв. Лондон, июнийн 14. (ТАСС). Зүүн Африкадахи военнэ объектинуудыне ба аэродромуудыне амжалтатайгаар бомбодбо гэжэ Рейтер агентство мэдээсэвэ. Асмара ба Тура горадуудта англискэ бом-

